

ΤΟ ΔΡΑΜΑ ΤΟΥ ΔΕΝΔΡΟΥ

ΜΕΣΑ στην μεγάλη αὐλή, ἀπὸ πάνου ἀπ' τὸ πηγάδι, ὑψώνετο τὸ δέντρο. Ἦταν ἓνας πλάτανος κοντό-χοντρος, μὲ παχύ, ἄσπρο καὶ γυαλιστερό κορμό, καὶ μὲ χοντρά πλατεῖα κλαριά, ποῦ ἐγέμιζαν τὸν τόπο.

Στεκόταν ἐκεῖ μέρα - νύχτα, χειμῶνα - καλοκαῖρι, σὰν πιστὸς δούλος ποῦ ἐννοιαζότανε τὸ σπίτι. Τὸ καλοκαῖρι ἄπλωνε τὴ φορεσιά του 'ς ὅλη τὴν αὐλή μὲ τὰ μεστωμένα μπράτσα του καὶ ἐμπόδιζε τὸν ἥλιο νὰ ῥίχνῃ τῆς φλόγες του στὸ σπίτι. Καὶ στὴ δροσερὴ σκιά του ἔπλεν' ἡ νοικοκυρά, παίζαν τὰ παιδιά, βόσκανε τὰ ζωντανά: ἡ κατσίκα, ἡ κόττες, τὰ περιστέρια καὶ τὸ πυρὸ ἀπομεσήμερο, ποῦ ἔξω καιγότανε ὁ κάμπος, ὁ νοικοκύρης, μὲ τὸ πουκάμισο, ξάπλωνε ἀπάνου στ' ἀμάξι ποῦ ἔμενε ἀργὸ μὲ τὰ τιμόνια κατὰ γῆς, ἀπ' ἔξω ἀπ' τὸ σταῦλο, καὶ τὸν ἔπαιρνε

γλυκὰ τὸν κουρασμένον ὕπνο. Στὴν ἡσυχία τῆς ἀποστασιάς ἡ μυῖγες ἐμουρμουρίζανε ἓνα μουγγὸ νανούρισμα.

Τὸ χειμῶνα, ποῦ ὁ ἥλιος εἶνε καλὸς καὶ τὰ πλάσματα ποθοῦν τὴ ζεστασιά του, τὸ ἀφωσιωμένο δέντρο ἔρριχνε τὰ φύλλα του, ἔμενε αὐτὸ γυμνὸ, γιὰ ν' ἀφήσῃ τὸν ἥλιο τὸ σωτῆρα νὰ ζεστάνῃ τ' ἀφεντικά του ἀπὸ κάτω του.

Εἶχε φυτρώσει καὶ τὸ δέντρο μαζὶ μὲ τὸ παλὴρὸ σπίτι. Εἶχαν τὴν ἴδιαν ἡλικία, καμιὰ σαρανταριά χρονῶν. Ὁ γέρος, ποῦ ἔβγαινε τώρα τελευταῖα βράδυ - βράδυ στὴν αὐλή καὶ καθότανε στὸ μεγάλο τὸ λιθάρι, καὶ ἀκκούμπαε τὴ ῥάχι του στὸν ἀντρεωμένο τὸν κορμὸ — ὁ πατέρας τοῦ σημερινοῦ τοῦ νοικοκύρη — ἅμα ἔχτισε τὸ χαμόσπιτο μὲ τὸ μακρὸν χαγιάτι, φύτεψε καὶ τὸ πλάτανη, ἓνα τρυφερὸ δεντράκι, δίπλα στὸ πηγάδι, γιὰ νὰ χαίρε-

ται νερό. Ὑστερα ἐμάνδρωσε τὸ σπίτι, παντρεύτηκε, πῆρε τὴ μοναχοκόρη τοῦ γείτονά του τ' ἄμαξά, κι' ἄρχισε νὰ κάνῃ τὴ φωλιά του.

Μεγαλώνανε τὰ παιδιὰ του, μεγάλωνε κι' ὁ πλάτανος. Δέντρο καὶ παιδιὰ εἶχαν γίνει ἓνα σῶϊ. Νοιώθανε μὲ τῆς ἴδιες ψυχές, μιλούσανε τὴν ἴδια γλῶσσα: τὴ γλῶσσα τῆς ζωῆς ποῦ εἶνε μία. Ὅταν ἦταν καλωσύνη, τὸ δέντρο ἔλεγ' ἓνα χαρούμενο τραγοῦδι, καὶ τὰ παιδιὰ τρέχαν στὴν αὐλή, σὰν ν' ἀκούγανε μιὰ πρόσ-

«... Ἡ νέα νοικοκυρὰ ἐδούλευε δίπλα στὸ πηγάδι καὶ τὰ παιδιὰ σκαρφάλωναν ξυπόλυτα στὸ δέντρο...»

κλησι. Τότε ἀνεβαῖναν στὰ κλαριά του κ' ἐκεῖνο τὰ κουνούσε ἀπαλά, παιχνιδιάρικα, λυγίζοντας τοὺς κλώνους του, σὰν τάχα νὰ τὰ φοβέριζε πῶς θὰ τὰ ρίξῃ κάτω, μὰ πάλι τὰ κρατοῦσε δυνατά, πιστά, καὶ τοὺς μιλοῦσε μὲ τὴν τραγουδιστὴ μουρμούρα του, τοὺς ἔλεγε τὴν ὁμορφιὰ τῆς πλάσεως, τὴ χαρὰ τῆς ζωῆς. Ἡ κόττες, κάθε ἀπόβραδο, πηδούσανε καὶ κούρνιαζαν ἀπάνου του· σὰν προστάτης, ὁ πλάτανος τῆς σκέπαζε μὲ τὴ παχειὰ του φυλλωσιά, τῆς φύλαγε ἀπὸ τὴ βροχὴ κι' ἀπὸ τ' ἀγιάζι.

Στὴν πλύσι βαστοῦσε τὰ σκοινιά, ποῦ ἀπλώνοντο τὰ ρούχα. Στὸ τζάκι τὸν ἀγκαθωτὸ καρπὸ του γιὰ προσάναμμα, καὶ τὸ χειμῶνα ἐξέσταινε τὴ φαμελλιά μὲ τὰ κλαδεμένα του ξερόκλαδα.

Ἦτανε κι' αὐτὸς σὰν ἓνας σύντροφος τοῦ νοικοκύρη, σὰν ἓνας

συγγενής ποῦ ἐδούλευε κι' αὐτὸς ὅσο μποροῦσε γιὰ τὸ σπίτι, τὸ σπίτι ποῦ μεγάλωσε κ' ἔζησε· τίμιος σύντροφος καὶ ἀφωσιωμένος συγγενής.

Μὲ τὸν καιρὸ ὁ νοικοκύρης ἐγερνοῦσε καὶ τὰ παιδιά μεγάλωναν. Ἡ δυὸ κοπέλλες παντρεύτηκαν πρῶτες καὶ ξεσπιτώθηκαν. Ὑστερα ὁ δεῦτερος πῆγε νὰ βρῇ δουλειὰ στὴν ξενιτειά. Ἔμεινε ὁ μέγας ποῦ πῆρε τὴ δουλειὰ τοῦ γέρου· μαραγκὸς σὲ ἀμαξάδικο.

Ἐνα καλοκαῖρι παντρεύτηκε κι' αὐτός, καὶ στὴ μεγάλη αὐλή, ἀπὸ κάτω ἀπὸ τὸν πλάτανο, ποῦ εἶπ' ἐκείνη τὴν ἡμέρα τὸ πειὸ χαρούμενο τραγοῦδι του, ἔγινε τὸ γλέντι τῆς χαρᾶς.

Κάμποσα χρόνια πέρασαν ἀπὸ κείνη τὴν ἡμέρα, κι' ἡ ζωὴ ξαναγύρισε ἡ ἴδια κι' ἀπαράλλαχτη. Ἡ νέα νοικοκυρὰ ἐδούλευε, ὅπως κ' ἡ παλιά, δίπλα στὸ πηγάδι· ὁ νέος νοικοκύρης, ὅπως ὁ παλιός, ἔβγαινε κάθε πρωτὶ μὲ τὸ πουκάμισο κ' ἐπλενόταν ἀπὸ τὸν κουβά· τὰ νέα παιδιά, ὅπως τὰ παλιά, σκαρφάλωναν ξυπόλυτα στὸ δέντρο ποῦ εἶχε γίνει τώρα μεγάλο καὶ πλατύ, κ' ἐβούιζε χοντρά, ὅπως κι' ὁ πατέρας τῶν παιδιῶν — ὁ σύντροφός του — ἦτανε τώρα ἓνας ἄντρας ψηλός, κρεατωμένος, κι' ἐμιλοῦσε τώρα μὲ χοντρή φωνή, ἀντρίκια.

Ἐνα χειμωνιάτικο πρωτὶ, κρύο μὲ συννεφιά καὶ μὲ χιονόνερο, ὁ νοικοκύρης βγῆκε στὴν αὐλὴ καὶ στάθηκε ἀπὸ κάτω ἀπ' τὸ χαγιάτι, ἔστρεψ' ἓνα χοντρὸ τσιγάρο, τὸ σάλωσε, τὸ ἄναψε, τράβηξε μιὰ μεγάλη ρουφιξιά, καὶ στύλωσε τὰ μάτια του.

Ἐκεῖνος ὁ χειμῶνας μπῆκε ἄγρια. Ἐπιασε τοὺς ἀνθρώπους σὰν ληστής καὶ τοὺς γύρευε κάρβουνα καὶ ροῦχα. Καὶ τὸ μαγκάλι ἦταν σθυστό, τὸ ντουλάπι ἄδειο, τὰ ἀντιπροπέρσυνα τὰ ροῦχα ἦταν λυωμένα.

Ὁ δουλευτὴς γύρισε μέσα στὸ νοῦ του γρήγορα ὅλη τὴν τραγωδία τῆς βαρυνειμωνιάς, καὶ μὲ τὴν ἀπλότητα ποῦ ἔχουν ἡ σκέψες τῶν ἀπλῶν καὶ μὲ τὴ γρηγοράδα ποῦ παίρνουν μιὰν ἀπόφασιν, ἐκύτταξε τὸ δέντρο καὶ βρῆκε τὴ βοήθεια.

Ἐτράβηξε μιὰ ρουφιξιά διπλῇ, βαθειά, πέταξε τὸ τσιγάρο, καὶ δίχως νὰ μιλήσῃ κανενός, πῆγε στὸ σταῦλο, πῆρε τὸ μεγάλο τὸ τσεκοῦρι, στάθηκε ἀπὸ κάτω ἀπὸ τὸ δέντρο τὸ ξηρό, ἀνοίξε τὰ σκέλια του, στερεώθηκε καλά, ἐσήκωσε τὸ τσεκοῦρι κι' ἄρχισε νὰ χτυπᾷ λοξά, σύρριζα, μὲ ὅλη του τὴ δύναμιν.

Στὴν πρώτη τσεκουριά τὸ δέντρο ἐβόγγησε κ' ἐσείστη, καὶ τὰ λίγα τελευταῖα του ξερόφυλλα τινάχθηκαν μὲ μιὰ τρεμούλα, σὰν τὴν τρεμούλα τοῦ θανάτου. Τὸ πλάσμα ποῦ στεκότανε κι' αὐτὸ ἀπελπισμένο καὶ γυμνὸ μπροστὰ στὴ συφορὰ τοῦ χειμῶνα, ἐδέχθη ξαφνικὰ τὴ φονικὴ ἐπιβουλή, σὰν ἀρρωστος ποῦ τοῦρχεται μιὰ μαχαιριά, κ' εἰ ποῦ κάθεται συμμαζεμένος, καὶ βγάζει ἓνα βογγητὸ καὶ τρεμουλιάζει.

Τὸ πλάσμα τῆς γῆς, τὸ πειὸ ἀθῶο, τὸ πειὸ εὐγενικό, τὸ ἀπροστάτευτο, ποῦ ἡ ζωὴ τὸ κάνει καὶ τ' ἀφήνει ἔρημο, στὴν τύχη του, σκλαβωμένο κεῖ ποῦ βρέθηκε, μὲ τὴν κατάρρα νὰ μάχεται αἰῶνια μὲ τὸν ἄνεμο, μὲ τὴ μπόρα, μὲ τὸ λιοπύρι, μὲ τ' ἀστροπελέκι, μὲ ὅλα τὰ στοιχεῖα ποῦ τυραννοῦν ἀσύδота τὴν πλάσι, τὸ καλὸ τὸ δέντρο, δίχως νὰ μπορῇ νὰ σαλεύσῃ, νὰ φύγῃ, νὰ

... Ὁ γέρος βγῆκε πάρα ἔξω κ' ἐφώναξε μὲ τὰ φρούδια ἀγριεμένα :
— « Βρε Κωνσταντῇ ! τί κάνεις ; ... »

γλυτώσῃ, ἔτρωγε τῆς τσεκουριῆς ποῦ ἐχώνοντο στὴ σάρκα του καὶ λίγο-λίγο τοῦ κόβαν τὴ ζωή.

Σὲ κάθε χτύπημα ἐβόγγαγε πειὸ ἀδύνατα καὶ ἔτρεμε πειὸ δυνατά. Ἄλλο φύλλο δὲν τοῦ εἶχε μείνει. Εἶχαν πέσει σωριασμένα, σὰ σάπιες σάρκες, χάμω στὴν αὐλή. Καὶ τὸ δέντρο ἀπόμεινε τεντώνοντας τὰ κόκκαλά του τὰ τρεμάμενα, σὰν γέρος ποῦ τὸν σκοτώνει ἕνας ἄνανδρος.

Ὁ γέροντας πατέρας σέρνοντας τὰ πόδια του ἤρθε καὶ στάθηκε στὴν πόρτα. Σὰν εἶδε τὸ φονικὸ ποῦ ἔκανε ὁ γιὸς του στὸν καλὸ σύντροφο ὅλης τῆς ζωῆς του, ἔγινε πειὸ κίτρινος, τὰ μάτια του χωθῆκαν πειὸ βαθειά, τὰ δασιὰ τὰ φρούδια του μα-

ζεύτηκαν. Ἀπλώσε τὰ ἀδύνατα τὰ χέρια του, καὶ τὰ δύο, σὰν νὰ ἠθέλε νὰ ἐμποδίσῃ τὸ κακό, νὰ καταραστῇ τὸ φονηᾶ, νὰ τὸν ξορκίσῃ.

Ἐμουρμούρισε μ' ὅλη τὴ γεροντικὴ του δύναμι στὸ γυιό του :
— Κωνσταντῇ ! ... Βρὲ Κωνσταντῇ ! ...

Ἀλλὰ ἡ ἀδύνατη φωνὴ του δὲν ἀκούστηκε. Τὸ τσεκουρι ἐπε-
φτε σὰν λυσσασμένο, κ' ἐδάγκανε, κ' ἐξέσχιζε κ' ἐμούγγριζε.

Ὁ γέρος βγῆκε πάρα ἔξω καὶ ξαναφώναξε μὲ τὰ φρύδια ἀγριεμένα :

— Βρὲ Κωνσταντῇ ! .. τί κάνεις ;

Ὁ Κωνσταντῆς ἐσήκωσε τὸ κεφάλι του, κόκκινο, σὰν ἡματω-
μένο, εἶδε τὸ γέρο, καὶ μὲ τὸ λαχάνιασμα τῆς λύσσας, τοῦ φωνάζει :

— Θὰ ν' τὸ κόψω.

Καὶ ξανάσκυψε :

— Θὰ ν' τὸ κάνω φαῖ νὰ φᾶς.

Κ' ἔδωσε κι' ἄλλη τσεκουριά.

— Θὰ ν' τὸ κάνω ῥοῦχο νὰ φορέσης.

Γκάπ ! ἄλλο χτύπημα.

— Θὰ ν' τὸ κάνω κάρβουνα νὰ ζεσταθῇς.

Γκάπ ! Γκάπ ! Σὲ κάθε τσεκουριά ἔβγαξε κ' ἓνα ἄγριο λαχά-
νιασμα, πετοῦσε κ' ἓνα λυσσασμένο λόγο.

— Τί θὰ ν' τὸν κάνουμε ; ... τὸν τρισκατάρατο ; ... Αὐτὸς δὲν
ἔχει ἀνάγκη ... οὔτε πεινάει ... οὔτε κρυώνει ...

Κ' ἐχτυποῦσε, ὀλόγυρα στὴ βάσι, κ' ἔχωνε τὸν μπαλτᾶ πειό
βαθειά. Ὁ κορμός, χονδρὸς σὰν ἀνθρώπινο κορμί, εἶχε λιγνέψει
ἐκεῖ κάτω κι' ὁ τόπος εἶχε γεμίσει ἀπὸ ξεσκλίδια ποῦ ἐτινά-
ζοντο τριγύρω.

Ἡ γυναῖκα, ἀνασκουμπωμένη, εἶχε πεταχτῇ ἀπ' τὴ δουλειά
τῆς νὰ ἰδῇ, τί ἐγινόταν ἔξω στὴν αὐλὴ καὶ τί χτυποῦσεν ἔτσι
δυνατά, καὶ τί ἔλεγε ἔτσι ἄγρια ὁ ἄντρας τῆς.

Σὰν τὸν εἶδε ποῦ ἔσφαξε τὸ δέντρο, τὸν φοβήθηκε. Ἐκεῖνες
τῆς ἡμέρες ἦταν ἀμίλητος. Ἄν τοῦλεγε καὶ τίποτα, ἀπάνου
σ' ἐκείνη τὴν ὁρμή του, μπορούσε νὰ τῆς ἔδινε κι' αὐτῇς μιὰ
τσεκουριά καὶ νὰ τὴν ἀφήνε στὸν τόπο.

Δὲν ἔβγαλε μιλιὰ. Μόν' ἔπιασε τὸ γέρο ποῦ ἐμουρμούριζε,
καὶ τὸν τραβοῦσε μέσα.

Ἀλλὰ ὁ γέρος δὲν ἠθέλε νὰ φύγῃ, σὰν νὰ εἶχε μαρμαρώσει,
ἄσπρος καὶ χλωμός, ἐκύτταζε τὸ φονικὸ τοῦ ἀγαπημένου του
συντρόφου, καὶ δίχως νὰ μιλῇ, δίχως νὰ μπορῇ νὰ κουνηθῇ,
οὔτε νὰ μιλήσῃ, ἀπλώνε τὰ χέρια του, καὶ μὲ τὰ κρεμάμενα τὰ
χεῖλη του κατὶ ἐμουρμούριζε, σὰν νὰ καταριῶταν ...

— Ἐλα μέσα ... θὰ κρυώσης ! τοῦ φώναζε ἡ νύφη του καὶ
τὸν τραβοῦσε.

Ἐκεῖνος δὲν ἐσάλευε. Κύτταζε ... κύτταζε κι' ὅλο μουρ-
μούριζε.

Ἐκείνη τὴ στιγμὴ ἀκούγεται ἓνα τρίξιμο... Τὸ δέντρο γέρνει, γκρεμίζεται καὶ πέφτει ἀπάνου στοῖς φονηᾷ του.

Ὁ Κωνσταντῆς δὲν πρόφτασε νὰ φύγῃ οὔτε νὰ βγάλῃ ἓνα βογγητό.

Ὅταν τὸν ἐσήκωσαν, λυῶμα, ἀπὸ τὴ γῆ, τὸ δέντρο δὲν ἄφηνε τὸ χέρι ποῦ κρατοῦσ' ἀκόμα τὸν μπαλτά.

(Μάρτιος τοῦ 1912)

Ε. ΕΥΣΤΡΑΤΙΑΔΗΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑ ΜΝΗΜΟΣΥΝΑ

ΙΩΑΝΝΗΣ ΠΑΝ. ΛΟΒΕΡΔΟΣ

Ἐκτὸς κατὰ Μάρτιον τοῦ 1912 ἐπισυνβάς ἐν Εὐρώπῃ ἀπρόοπτος θάνατος τοῦ ἀειμνήστου Ἰωάν. Π. Λοβέρδου ὑπῆρξε μεγίστη ἀπώλεια διὰ τε τὸν ἑλληνικὸν καὶ τὸν διεθνῆ ἐπιστημονικὸν κόσμον. Ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ ἀληθινότητος ἀνδρὸς ἡ Ἑλλὰς ἐθρήνησεν ἓν ἀπὸ τὰ σπάνια σεμνώματά της.

Ὁ Ἰωάν. Λοβέρδος διήνυσεν τὰς σπουδὰς του ἐν Γαλλίᾳ ὡς γεωπόνος μηχανικός. Μετὰ τὸ πέρας αὐτῶν, ἐλθὼν εἰς Ἀθήνας ἐδέχθη τὴν θέσιν τοῦ διευθυντοῦ τῆς Γεωργικῆς Σχολῆς τῷ 1893. Ἀλλὰ τὸ ἀκόλουθον ἔτος, παραιτηθεὶς τῆς θέσεώς του, μετέβη εἰς Παρισίους, ἔνθα τῷ 1901 διωρίσθη Ἐπιθεωρητὴς γεωπόνος τῆς Γεωργίας. Μετὰ ἓν ἔτος τῷ ἀνετέθη

ὑπὸ τῆς Γαλλικῆς Κυβερνήσεως ἡ ἀνά τὰ μεσημβρινὰ τῆς Γαλλίας, τὸ Βέλγιον καὶ τὴν Ἀγγλίαν ἀποστολὴ πρὸς μελέτην τῆς μεταφορᾶς τῶν νωπῶν καρπῶν καὶ προϊόντων διὰ τοῦ τεχνητοῦ ψύχους. Τῷ 1903 νέα ἀποστολὴ τῷ ἀνετέθη πρὸς μελέτην τῆς καλλιιεργείας τῆς σταφιδαμπέλου εἰς Ἀλγερίαν.

Παραιτηθεὶς μετὰ τινὰ χρόνον τῆς θέσεως ταύτης ἵδρυσεν ἑταιρίαν διὰ τὴν κατασκευὴν καὶ λειτουργίαν σφαγείων μὲ κεφάλαια 320 ἑκατομμ. φράγκων. Ἐδημοσίευσεν δὲ συγχρόνως γαλλιστὶ τὸ χιλιοσέλιδον ἔργον του «Τὸ τεχνητὸν ψῦχος» καὶ τὸ τρίτομον «Ἡ κατασκευὴ σφαγείων». Ἡ ἑταιρία κατεσκεύασε σφαγεῖα εἰς Λυὼν, Νάντην καὶ Περόν, ἤλθε δὲ εἰς διαπραγματεύσεις διὰ τὴν κατασκευὴν τοιούτων καὶ εἰς πολλὰς πόλεις τῆς Ἀμερικῆς.

Ὁ Λοβέρδος διὰ τῶν ἐπιστημονικῶν του συγγραμμάτων ἀπέκτησε διεθνὲς ἐπιστημονικὸν κῆρος, οὕτω δὲ τῷ 1910 διετέλεσε